

- Sasse, W.
 1989 Altkoreanische Dichtung: Die Silla-Hyangga. *Oriens Extremus* Jhr. 32, 133-263.
 Ščerbak, A. M.
 1970 *Sravnitel'naja fonetika tjurkskix jazykov*. Leningrad.
 Schwarz, H. G.
 1992 *An Uyghur-English Dictionary*. Bellingham.
 Street, John C.
 1990 Nominal Plural Formations in the *Secret History*. *Acta Or. Hung.* 44:3, 345-79.
 Yang Chudong
⁸1974 *Koka yŏnku*. Seoul.

HANNAH NEUDECKER

**ORDINAL NUMBERS IN BOBOWSKI'S
 TURKISH BIBLE TRANSLATION (1662-1664)***

The research

In this contribution we will occupy ourselves with the vowel-pattern of the suffixes forming ordinal numbers with rounded vowels in Ottoman Turkish. We will do this on the basis of the 17th century Bible translation by Wojciech Bobowski (see below). The rounded ordinals are interesting from a historical linguistic point of view, because they show us how far the vowel assimilation has advanced.

Late Ottoman Turkish has fourfold suffixes to form ordinal numbers, *-(I)ncI*, varying according to labial and palatal assimilation, but in Old-Ottoman Turkish you find just partial assimilation: only palatal, not yet labial, e.g. *üçinci*. The development has taken place via intermediate forms in Pre-modern Ottoman ("Mittelosmanisch"), during the transitional period of the development of the language¹. In this period, forms of this suffix are found in which the vowel of the final syllable is

* I am indebted to Johanna Jongeling for translating this text into English.

¹ G. Doerfer, *Zum Vokalismus nichtester Silben in altosmanischen Originaltexten*, Stuttgart, 1985, pp. 40-41, where he distinguishes between *üçünji* ("ältere Gruppe") and *üçünji* ("jüngere Gruppe"); cf. G. Hazai, *Handbuch der Türkischen Sprachwissenschaft*, Wiesbaden, 1990, p. 83.

indicated by a *ya* (used as a *mater lectionis*)². Because a *mater lectionis* determines the word picture, it will be adjusted less quickly than a vowel sign. The changes that had taken place already in the pronunciation, therefore were expressed first in the penultimate syllable, where the vowel was indicated by a vowel sign. It is this penultimate syllable we are interested in.

We will now investigate how Bobowski spells the different relevant ordinal numbers in his Bible translation and attempt to discover in this way in which stage of development his Turkish is.

Bobowski's Bible translation

This is not the place to dwell on Bobowski and his translation of the Old and the New Testament (which has come down to us in several different manuscripts and prints), because information on that has been published already³. We will limit ourselves to a number of remarks. Bobowski (1610?-1675?) was a high official at the Turkish court: he was, both musician (cymbalist) and dragoman (interpreter) at the court of Sultan Mehmed IV (from 1669). He composed his Bible translation between 1662 and 1664, on the instigation of Levinus Warner, the Dutch envoy in Istanbul. His Bible translation is important as a source for linguistic research, because it dates back to a transition period from Old-Ottoman to Late-Ottoman Turkish (see above). As we have seen already in the Bible translation (1659) by Bobowski's contemporary Haki (Yahya bin 'Işhak), the Turkish from this period gives evidence of interesting modern forms on the one hand, while on the other hand

² Thus e.g. in Haki's Bible translation, cf. H. Neudecker, *The Turkish Bible translation by Yahya bin 'Işhak, also called Haki* (1659) Leiden, 1994.

³ H. Neudecker, *ibid.*, p. 365 (n. 2); ead., *Wojciech Bobowski and his Turkish Grammar* (1666); A dragoman and musician at the court of sultan Mehmed IV, *Dutch Studies on Near Eastern Languages and Literatures* 2/2 (Leiden, 1996), esp. pp. 173-174; J. Schmidt, *Turkish Manuscripts in the Netherlands*, Vol. I: *The Manuscripts acquired by the Leiden University Library before 1791*, and Vol. II: *Manuscripts acquired by the Leiden University Library 1800-1970* (temporary title), Leiden (Legatum Warnerianum in Leiden University Library), forthcoming.

in the possession of the Leiden University Library, Or. 390 a-e, his rough draft. As Schmidt⁵ has already established, the fair copies (also the one in Amsterdam) are of another hand, namely of one, or perhaps more than one, private secretary.

Division of books over volumes (as far as cited)

– Or. a contains: Gen., Ex., Lev., Num., Deut., Josh., Judg., I & II Sam, I & II Kings, I & II, Chron., Ez., Neh., Esther, Lam., Eccles.

– Or. b contains: Job, Is., Jer., Ezek., Hos., Joel, Amos, Obad, Jon., Mic., Nahum., Hab., Zeph., Hag., Zech., Mal., Song, Ruth.

– Or. c contains apocryphal books, and Or. d the books of the New Testament, but the chapter headings (see below) of these books are not vocalized in any of the cases (but one).

The relevant material

Essentially all rounded ordinal numbers qualify, but a few practical considerations limit our collection.

1) Vocalised forms are interesting in particular: as we saw above pronunciation changes are expressed sooner in the vowels than in the consonants. In Bobowski's Bible translation only a few vocalised forms can be found, that is, in the actual text. The headings of the chapters, on the other hand, are often fully vocalised and are therefore very suitable for this research.

2) Although all rounded ordinal numbers are interesting, we will have to limit ourselves, in view of the information above, to those forms that appear in the chapter headings. Therefore the number of chapter headings of a particular Bible book defines our collection of ordinal numbers.

The following numerals play a role in this research: (in normalized Modern Turkish spelling): üç (3), dört (4), dokuz (9), on (10), on üç (13), on dört (14), on dokuz (19), yirmi üç (23), yirmi dört (24), yirmi dokuz (29), otuz (30), otuz üç (33), otuz dört (34), otuz dokuz (39),

⁵ o.c., sub Cod. Or. 1101 a-f, Or. 1117 (in Vol. I) and Or. 3100 (in Vol. II).

kırk üç (43), kırk dört (44), kırk dokuz (49), elli üç (53), elli dört (54), elli dokuz (59), altmış üç (63), altmış dört (64).

The very high numerals only appear in the books of Isaiah (64 chapters), Jeremiah (49), Ezekiel (44), Job (39) and II Chron. (34). The other books are much shorter.

The chapter headings

Up to and including the book of Deuteronomy the chapter headings are presented beautifully and completely vocalised (see ill.) The book of Joshua and also the book of Judges only mention "Cap." and a roman numeration. In the books of Samuel the chapter headings are presented less beautifully and in general unvocalised. In the headings of the following Bible books too we see unvocalised forms regularly. As we have seen before, in the apocryphal books and the books of the New Testament no vocalised forms have been found at all (except for one form: Revelation 13).

The system of transcription

In the representation of the endings used by Bobowski we use a system which enables the reader to reconstruct the original text. The signs we use here are limited in number⁶:

ü and *u* for *zamma*

î and *ı* for *kasra*

i and *ı* for *mater lectionis ya*

⁶ The extensive description of the transcription system can be found in Neudecker, *The Turkish Bible*, pp. 5-9.

۱۷ اودنه چه چار ائدیکو زبرا هارون عصا سه ایل الی
صاوب یوک طواغنه اوردی ده انسانده و حیوانانده
کهل اولدی ۱۸ کهل اولدی ۱۹ کهل اولدی
۲۰ کهل اولدی ۲۱ کهل اولدی ۲۲ کهل اولدی
۲۳ کهل اولدی ۲۴ کهل اولدی ۲۵ کهل اولدی
۲۶ کهل اولدی ۲۷ کهل اولدی ۲۸ کهل اولدی
۲۹ کهل اولدی ۳۰ کهل اولدی ۳۱ کهل اولدی
۳۲ کهل اولدی ۳۳ کهل اولدی ۳۴ کهل اولدی
۳۵ کهل اولدی ۳۶ کهل اولدی ۳۷ کهل اولدی
۳۸ کهل اولدی ۳۹ کهل اولدی ۴۰ کهل اولدی
۴۱ کهل اولدی ۴۲ کهل اولدی ۴۳ کهل اولدی
۴۴ کهل اولدی ۴۵ کهل اولدی ۴۶ کهل اولدی
۴۷ کهل اولدی ۴۸ کهل اولدی ۴۹ کهل اولدی
۵۰ کهل اولدی ۵۱ کهل اولدی ۵۲ کهل اولدی
۵۳ کهل اولدی ۵۴ کهل اولدی ۵۵ کهل اولدی
۵۶ کهل اولدی ۵۷ کهل اولدی ۵۸ کهل اولدی
۵۹ کهل اولدی ۶۰ کهل اولدی ۶۱ کهل اولدی
۶۲ کهل اولدی ۶۳ کهل اولدی ۶۴ کهل اولدی
۶۵ کهل اولدی ۶۶ کهل اولدی ۶۷ کهل اولدی
۶۸ کهل اولدی ۶۹ کهل اولدی ۷۰ کهل اولدی
۷۱ کهل اولدی ۷۲ کهل اولدی ۷۳ کهل اولدی
۷۴ کهل اولدی ۷۵ کهل اولدی ۷۶ کهل اولدی
۷۷ کهل اولدی ۷۸ کهل اولدی ۷۹ کهل اولدی
۸۰ کهل اولدی ۸۱ کهل اولدی ۸۲ کهل اولدی
۸۳ کهل اولدی ۸۴ کهل اولدی ۸۵ کهل اولدی
۸۶ کهل اولدی ۸۷ کهل اولدی ۸۸ کهل اولدی
۸۹ کهل اولدی ۹۰ کهل اولدی ۹۱ کهل اولدی
۹۲ کهل اولدی ۹۳ کهل اولدی ۹۴ کهل اولدی
۹۵ کهل اولدی ۹۶ کهل اولدی ۹۷ کهل اولدی
۹۸ کهل اولدی ۹۹ کهل اولدی ۱۰۰ کهل اولدی

طورنجی فصل

۱ و الله تالی موسییم دیکو فوعنه وارده آتا سولیم
عبرانیلک تکسیم الله تالی بولم دی قومی بجا عبادت
ائیک صالیور
۲ کراک صالیورمک امتناع ایدوب اولدی دق ایغیر
اولدسن
۳ اشته الله تعلیمک ای عبادک هر سور بکله اوزر
آتا اشته دوه صفر و قیول اوزر پان آرا لاشی
ایله اوللا صالا
۴ و الله تالی بن اسرائیلک سور بولم آرا سنده و مملوک
سور بولم آرا سنده بر یولیک قورده جله بن اسرائیلک
بر شی اولمیه
۵ و الله تالی بر مده و صوب دیک ۶ یان الله تالی بر
سند و لایله ایچکد
۷ بنی الله تالی بر مده و صوب دیک ۸ مملوک جله سور
اولدی آتا بنی اسرائیلک سور بولم آرا لاشی
۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۱۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۱۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۱۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۱۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۱۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۱۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۱۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۱۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۱۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۱۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۲۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۲۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۲۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۲۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۲۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۲۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۲۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۲۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۲۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۲۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۳۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۳۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۳۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۳۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۳۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۳۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۳۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۳۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۳۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۳۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۴۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۴۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۴۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۴۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۴۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۴۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۴۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۴۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۴۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۴۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۵۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۵۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۵۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۵۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۵۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۵۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۵۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۵۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۵۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۵۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۶۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۶۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۶۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۶۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۶۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۶۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۶۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۶۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۶۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۶۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۷۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۷۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۷۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۷۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۷۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۷۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۷۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۷۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۷۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۷۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۸۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۸۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۸۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۸۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۸۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۸۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۸۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۸۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۸۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۸۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۹۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۹۱ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۹۲ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۹۳ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۹۴ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۹۵ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۹۶ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۹۷ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۹۸ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی ۹۹ و فوعنه و الله تالی بر مده و صوب دیک ۱۰۰ بنی اسرائیلک سور بولم
آرا لاشی

Presentation of the material

We will discuss the forms by ordinal number. We give only the vocalised forms. Moreover, we will present only the form of the actual suffix, not the numeral. Also the *sukum* is not given, because it is not relevant for this subject. E.g. *-üñci* (spelled with *zamma* and *ya*). We will maintain Bobowski's order of the Bible books.

– 3 and decimals plus 3: 34 with labial assimilation, 4 without (38).

üñci: Gen. 3, 13, 23, 33, 43, Ex. 3, 13, 23, 33, Lev. 3, 13, 23, Nu. 3, 13, 23, 33, Dt. 3, 13, 23, 33, I Chr. 3, 13, 23, II Chr. 3, 13, Est. 3, Job 13, 33, Hos. 13, Hab. 3, Zech. 3, Mal. 3, Song. 3, Rev. 13.

inci: Gen. 23, II Chr. 23, 33, Job 23.

– 4 and decimals plus 4: 25 with labial assimilation, 17 without (42).

üñci: Gen. 24, 44, Ex. 4, 24, Lev. 4, 14, Nu. 14, 24, 34, Dt. 4, 14, 24, 34, II Ki. 4, I Chr. 14, 24, II Chr. 4, Lam. 4, Ecc. 4, Job 4, 34, Jon. 4, Zech. 4, 14, Mal. 4.

inci: Gen. 4, 14, 34, Ex. 14, 34, Lev. 24, Nu. 4, I Chr. 4, II Chr. 14, 24, 34, Job 24, Hos. 14, Am. 4, Mi. 4, Song. 4, Ru. 4.

– 9 and decimals plus 9: no cases with labial assimilation, 30 without (30).

üñci: –

inci: Gen. 9, 19, 29, 39, 49, Ex. 9, 19, 29, 39, Lev. 9, 19, Num. 9, 19, 29, Dt. 9, 19, 29, I Chr. 9, 19, 29, II Chr. 9, 19, 29, Est. 9, Ecc. 9, Job 9, 19, 29, 39, Zech. 9.

– 10: 7 cases with labial assimilation, 2 without (9).

üñci: Ex. 10, Lev. 10, Num. 10, Dt. 10, II Chr. 10, Est. 10, Job 10.

inci: Gen. 10, I Chr. 10.

– 30: No cases with labial assimilation, 7 without (7).

üñci: –

inci: Gen. 30, Ex. 30, Num. 30, Dt. 30, II Chr. 30, Job 30, Is. 30.

Conclusions

So we see that with the numerals 3, 4 and 10 most endings show labial assimilation. A striking peak is the numeral 3, with which a very small minority of the cases (4) does not show assimilation yet and the main majority (34) already does. With the numeral 4 the relations are less extreme: with that numeral the majority of the cases (25) shows assimilation and a minority (17) does not. On the other hand with 9 and 30 only forms without assimilation (30, resp. 7) occur and not yet any with assimilation. It is possible that the number of syllables in the different numerals explains the difference in vowel shade.

Let us draw a small comparison with the forms of ordinal numbers that are found in a contemporary text, the Transkriptionstext *Colloquia Familiaria Turcico-Latina* (1672) by Jakab Nagy de Harsányi⁷. In this text we only find the labial numerals *üc* and *dord*. They are both attested three times, and in all instances they have conservative, illabial suffixes: *ücsingsi/ücsingsi* and *dordingsi*.

Finally, let us take a look at one of Bobowski's fair copies (Leiden Cod. Or. 1117), a text not written by Bobowski himself, but probably by one of his secretaries. We have only held a superficial investigation into this, but a random check shows that in this text frequent use is made of labial, assimilated forms, also for the numerals 9 and 30.

The only explanation for such a difference in the way of spelling in these three texts is personal habit and a preference for retention or rejection of conservative spellings.

⁷ G. Hazai, *Das Osmanisch-Türkische im XVII. Jahrhundert; Untersuchungen an den Transkriptionstexten von Jakab Nagy de Harsányi*, The Hague-Paris, 1973, p. 392.